International Journal of Language Academy
E-ISSN: 2342-0251
DOI Number: http://dx.doi.org/10.29228/ijla.75411
Research Article

Göçer, A. & Tağman, F. (2024). Anlama becerilerinin geliştirilmesinde çizgi filmlerin kullanılabilirliği üzerine bir araştırma. *International Journal of Language Academy,* 12 (2), 140-153.

Volume 12/2 June 2024
p. 140-153

Article History:
Received
22/02/2024

Accepted
16/05/2024

Available online
25/06/2024

ANLAMA BECERİLERİNİN GELİŞTİRİLMESİNDE ÇİZGİ FİLMLERİN KULLANILABİLİRLİĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A Study on the Usability of Cartoon Movies in the Development of Comprehension Skills

Ali GÖÇER[1]

Fatma TAĞMAN[2]

Öz

Bireylerin kendisine gelen iletileri doğru algılayabilme yeterliğinde olması yaşamı boyunca önemli avantajlar elde etmesini sağlamaktadır. Çünkü sağlıklı bir iletişimin ön koşulu doğru ve eksiksiz anlamadan geçmektedir. Okunan bir yazının, dinlenen bir konuşmanın iletmek istediği mesajın kavranmasını sağlayan bir öğrenme alanı olarak tanımlanan anlama becerisi formal olarak eğitim kurumlarında kazandırılmaktadır. Bu araştırmada öğrencilerin anlama becerilerinin geliştirilmesinde çizgi filmlerin kullanılabilirliğini araştırmak ve konu ile ilgili genel bir durum tespiti yapmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Trafik Tayfa ve Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu çizgi filmlerinden yararlanılarak anlama becerisinin gelişimine yönelik etkinlikler yapılmıştır. Çizgi filmler, görsel ve işitsel ögeleri bir arada bulundurması ve eğlenceli olmasının yanı sıra öğretici bir yapıya sahip olması dolayısıyla eğitim alanında kullanılabilecek önemli bir materyal olarak akıllara gelmektedir. Araştırmada nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışması, literatürde "bir olay, olgu, sorun veya durumun derinlemesine incelenmesi ve betimlenmesi" şeklinde ifade edilmektedir. Yani bir olay, olgu, sorun veya duruma ilişkin boyutlar veya unsurlar bütüncül bir yaklaşımla incelenir ve ilgili olay, olgu, sorun veya durumla ilgili nasıl bir etkileşim içinde olduğu ortaya konulmaya çalışılır. Bu araştırmada da derinlemesine bir betimleme yapılmış, durumu etkileyen etmenler araştırılarak araştırmanın modeli durum çalışması olarak belirlenmiştir. Araştırmada doküman incelemesi amacıyla elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak incelenmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre çizgi

[1]Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, goceralı@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-6880-2611
[2]Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı (Türkiye), fatmatgmn38@gmail.com, https://orcid.org/0000-0002-5182-8487

filmlerin öğrencilerin anlama becerilerinin gelişimine katkı sağladığı ve çizgi filmlerden ders materyali olarak yararlanılabileceği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Anlama becerileri, çizgi film, Türkçe eğitimi.

Abstract

The ability of individuals to perceive incoming messages correctly provides them with essential advantages throughout their lives. Because the prerequisite for healthy communication is correct and complete understanding. Comprehension skill, a learning area that enables the comprehension of the message that a read text or a listened speech wants to convey, is formally acquired in educational institutions. This study aimed to investigate the usability of cartoons in developing students' comprehension skills and to make a general situation determination on the subject. For this purpose, activities aimed at developing comprehension skills were carried out using the cartoons "Traffic Crew" and "Nasreddin Hodja Time Traveler". Cartoons are important material that can be used in education because they combine visual and auditory elements, have an educational structure, and are entertaining. In the research, a case study design was used within the framework of a qualitative research approach. A case study is defined in the literature as an "in-depth examination and description of an event, phenomenon, problem or situation". In other words, the dimensions or elements related to an event, phenomenon, problem, or situation are examined with a holistic approach, and it is tried to reveal how they interact with the related event, phenomenon, problem, or situation. In this study, an in-depth description was made, the factors affecting the situation were investigated, and the research model was determined as a case study. The data obtained for document analysis were examined using content analysis. According to the findings obtained from the research, it has been concluded that cartoons contribute to the development of student's comprehension skills and can be used as course materials.

Keywords: Cartoon, comprehension skills, Turkish education.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi ile eş değer bir geçmişe sahip olan eğitimde iyileştirme ve yeni imkânlardan faydalanma eğilimi, gelişmiş ve gelişmekte olan milletlerin süreç temelli bir alışkanlığı haline gelmiştir (Kara & Furtun, 2013, 362). Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle beraber son yıllarda çok çeşitli alanlarda teknoloji kullanımının arttığı görülmektedir. Teknolojinin etkin olarak kullanıldığı alanlardan biri de eğitim ortamlarıdır. Teknolojik gelişmeler aracılığıyla eğitimde kullanılan materyallerde birtakım farklılaşmalar gözlenmektedir. Nitekim tek tip materyallerin kullanıldığı eğitim ortamları birden çok duyuya hitap eden teknolojik materyallerin kullanıldığı eğitim ortamlarına evrilmiştir. Birden fazla duyuya yönelik olan görsel-işitsel araçlar öğrencilerin dikkatini çeken bir yapıya sahip olması bakımından kalıcı öğrenmelerin gerçekleşmesinde kullanılabilir. Güngördü (2003) okunanların %10'unun, işitilenlerin %20'sinin, görülen ve işitilenlerin %50'sinin, söylenilenlerin %70'inin, yapılan ve söylenilenlerin ise %90'ının hatırlandığını belirtmektedir. Yani "öğrenmede aktif olan duyu organlarının sayısı arttıkça öğrenmenin kalıcılığı da aynı oranda yükselmektedir" (Arslan & Adem, 2010, s. 65). O hâlde eğitimde görsel ve işitsel materyallerin kullanımı kaliteli bir öğrenme süreci açısından önem arz etmektedir.

Öğrencilerin bireysel farklılıkları göz önüne alındığında tamamının aynı anlatım yöntemiyle dersi anlamalarının oldukça zor olduğu söylenebilir. Anlatılan konunun anlaşılmasında öğrenciler arasında farklılık olabilmektedir. Bazı öğrenciler sadece dinleyerek anlam oluşturabildikleri hâlde bazı öğrenciler dinleyip izleyerek daha iyi kavramakta ve anlam kurabilmektedirler. Bu durum 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda şu şekilde ifade edilmektedir: "Kalıtımsal, çevresel ve kültürel faktörlerden kaynaklanan bireysel farklılıklar ilgi, ihtiyaç ve yönlenme açısından da kendini belli eder.

Öte yandan bu durum bireylerarası ve bireyin kendi içindeki farklılıkları da kapsar. Bireyler hem başkalarından farklılık gösterir hem de kendi içindeki özellikleri ile farklıdır. Örneğin bir bireyin soyut düşünme yeteneği güçlü iken aynı bireyin resim yeteneği zayıf olabilir" (TTKB, 2019, s. 7).

Çizgi filmler, görsel ve işitsel ögeleri bir arada bulundurması ve eğlenceli olmasının yanı sıra öğretici bir yapıya sahip olmasıyla da eğitim alanında önemli bir materyal olarak kullanılabilmektedir. "Bir konuyla ilgili olarak karakterlerinin hareketlerini belirtecek biçimde art arda çizilmiş resimlerden oluşan sinema filmi" (TDK, 2011, s. 553) olarak tanımlanan çizgi filmler, görsel bir iletişim aracı olarak çok karmaşık yapıların dahi aktarımını basitleştirmekte ve dikkatleri daha çok temel hareketler üzerine çekerek sürecin gerçekçi yönünü daha açık ve anlaşılır bir şekilde sunabilmektedir. Bu süreçte çizgi film sözlü dizgelerden oluşan bilgi aktarımından daha etkili bir konuma gelmekte ve anlama sürecini azaltarak bilginin akılda kalma sürecini uzatmaktadır (Kaba, 1992). Bu bakımdan öğrenciler tarafından anlaşılması güç, karmaşık olayların dahi öğrenci seviyesine uygun bir materyal ile sunulduğunda anlamanın ve akılda kalıcılık oranının arttığını söylemek mümkündür. Nitekim Bursalı (2014) da çizgi filmler vasıtasıyla öğrencilerde anlama yeteneğinin geliştirilebildiğini; anlaşılması zor konuların çocuğa kolay ve eğlenceli bir biçimde öğretilebildiğini ve kalıcı öğrenmelerin gerçekleştirilebildiğini belirtmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin dinleyerek/izleyerek anlama ve anladığını yorumlama becerilerini geliştirmede çizgi filmlerin kullanılmasında yarar vardır.

Çizgi filmler, interaktif bir öğrenme ortamı sunan bir materyal olma özelliği taşıdığı için eğitim ortamını daha canlı ve etkileşimsel kılabilir. Nitekim öğrenciler çizgi film izlerken kendilerini bir öğrenme ortamında görmekten ziyade sanal bir ortamda düşünebilmektedirler. Bu durum verilmek istenen iletinin öğrencilerin yoğun bir zihinsel çabaya gerek duymaksızın algılayabilmesinin önünü açmaktadır. Bu açıdan öğrenciler, çizgi filmler aracılığıyla anlama ve anladıklarını yorumlayabilme kabiliyetlerini geliştirebilirler. Barak vd. (2011), animasyon ve çizgi film kullanımının öğrencilerin izlediklerindeki kavramları daha iyi anlamalarını sağladığını belirterek öğrencilerin açıklama kabiliyetlerinde gelişmeler olduğundan söz etmiştir. Bundan dolayı öğrenciler yoğun bir çaba harcamaya gerek duymadan hâlihazırda izlemekten keyif aldıkları bir yapım vasıtasıyla anlama becerilerinin önündeki engelleri kaldırabilirler.

Çocukların ilgisini temel hareketler üzerine çekebilme gibi önemli bir avantajı bünyesinde barındıran çizgi filmler, anlama becerisinin mihenk taşını oluşturan söz varlığının geliştirilmesinde de yararlanılabilecek etkili bir materyal olarak kullanılabilmektedir. Nitekim çizgi filmlerin belirli bir olay örgüsü etrafında verilmesi olayların akışı sırasında bağlama uygun kelimelerin kullanılmasını gerekli kılmaktadır. Bu durum çocukların anlamını bilmedikleri kelimeleri bağlamdan yola çıkarak tahmin etmelerine olanak tanıyacaktır. Böylece alıcı söz varlığındaki kelime ve kavram çeşitliliğinin artırılmasına imkân sağlanacaktır. Bursalı & Topçuoğlu Ünal (2015) da çizgi dizi/filmlerin öğrencilerin söz varlığına katkısını inceleyen araştırmalarında, çizgi dizi/filmlerin öğrencilerin söz varlığına genel manada olumlu katkı sunduğunu ifade etmişlerdir.

Eğitim ortamlarında çizgi film kullanımı, çizgi filmdeki görsel ögelerin dikkat çekici yapısından ötürü öğrenci motivasyonunu artırmada önemli bir kaynak işlevi görebilir. Motivasyonu yüksek olan öğrencilerin izlediklerini daha iyi anlamlandırabilmesine bağlı olarak ders içi performanslarında da gelişmeler sağlanabilir. Nitekim Yekeler Gökmen (2020) yaptığı bir çalışmasında, dinleme motivasyonunun dinlediğini anlama ve anlatma becerisine etkisini araştırmış ve dinleme motivasyonu ile dinlediği anlama ve anlatma

becerileri arasında yüksek düzeyde bir ilişkinin olduğunu belirtmiştir. Çizgi filmler, dinleme unsurunun yanı sıra zengin içeriklere sahip görsel bir kaynak olarak göz önünde bulundurulduğunda çizgi filmlerin öğrenme üzerindeki etkisi daha belirgin bir şekilde anlaşılacaktır. Yağlı (2013) da çizgi filmlerde işitmenin yanı sıra görselliğin de devreye girmesiyle birlikte aktif öğrenmenin gerçekleştiğini belirtmektedir.

Bireylerin kendisine gelen iletileri doğru algılayabilme yeterliğinde olması yaşamı boyunca önemli avantajlar elde etmesini sağlamaktadır. Çünkü sağlıklı bir iletişimin ön koşulu doğru ve eksiksiz anlamadan geçmektedir. "Okunan bir yazının, dinlenen bir konuşmanın iletmek istediği mesajın kavranmasını sağlayan bir öğrenme alanı" (Göçer, 2007, s. 18) olarak tanımlanan anlama becerisi formal olarak eğitim kurumlarında kazandırılmaktadır. Özellikle Türkçe dersi aracılığıyla dinlediklerini/izlediklerini ve okuduklarını idrak edebilen, kendi düşüncelerini dile getirebilen, Türkçeyi içselleştiren, bilinçli kullanan, üst düzey dil becerilerine sahip bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Bunun için öğrencilerin dil becerilerinin gelişmesine imkân tanıyan ortamlar oluşturularak Türkçe öğretiminin amaçları doğrultusunda bireylere dil bilincinin kazandırılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra anlamanın sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilebilmesi adına çeşitli etkinlikler yapılarak öğrencilerin ilgisini diri tutacak görsel-işitsel materyaller kullanılmalıdır.

Çocuk edebiyatı ürünü olarak nitelendirilebilecek çizgi filmlerin dinleme/izleme metinleri olarak Türkçe derslerinde kullanılması öğrencilerin derse olan ilgisini artıracaktır. Böylece öğrencilerin becerilerini açığa çıkarmaları için uygun ortam koşulları sağlanmış olacaktır. Öte yandan çizgi filmler; dinlediğini anlama, eleştirel dinleme becerileri, dinlediğinde/izlediğinde açık olmayan mesajları kavrama, konuşma becerileri, konuşurken vurgu ve tonlamayı doğru yapma, duygu ve düşüncelerini jest ve mimiklerle ifade etme gibi kazanımların gelişimine de katkı sağlayacaktır (Turp Özdemir, 2020).

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE KAPSAMI

Başarılı bir dil eğitimi "bireyin yazılı bir metin, sözel bir ifade veya görsel bir unsurdan oluşan uyaranları duyu organları yoluyla algılayıp zihninde tanılaması, daha önce var olan bilgileriyle harmanlayarak yeniden yapılandırması ve farklı bir bilgi olarak yaşamında kullanması" (Demir, 2010, s. 203) ile mümkün olabilir. Bu bakımdan Türkçe eğitiminde anlama becerilerinin gelişiminde yeni yöntemlerin kullanılması eğitim- öğretim çıktılarının niteliği açısından önem taşımaktadır.

Öğrencilerin çizgi filme olan ilgileri, Türkçe eğitiminde özellikle anlama becerilerini geliştirme faaliyetlerinde eğitim materyali olarak çizgi filmlerden yararlanma düşüncesini ortaya çıkarmaktadır. Türkçe dersinin okullarda geçilmesi gereken bir ders olmasından çok bireyin yaşam kalitesini etkileyen boyutta bir beceri olduğu açıktır. Bu bakımdan bir beceri dersi olan Türkçeyi geliştirebilmek için -öğrencilerin eğlence ihtiyacını da gözeterek- çizgi filmlerden yararlanmak çocuklarda anlama becerilerinin gelişmesine katkı sunacaktır.

Türkçe eğitiminde yapılan bilimsel araştırmalar incelendiğinde çizgi filmlerin alan yazın için oldukça yeni bir çalışma sahası olduğu görülmektedir. Literatürdeki çalışmalar genellikle çizgi filmlerde yer alan söz varlığı unsurlarını ya da kök değerleri incelemeye yöneliktir. Literatürde çizgi filmlerin anlama becerilerinin geliştirilmesinde kullanılabilirlik durumunun incelendiği bir araştırmaya rastlanmamıştır.

Bu çalışmada, öğrencilerin anlama becerilerinin geliştirilmesinde çizgi filmlerin uygunluk durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu amaç ve kapsam çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Çizgi filmlerin anlama becerilerinin geliştirilmesinde kullanılabilirlik durumu nasıldır?
- Türkçe eğitiminde çizgi filmlerin kullanılmasının öğrencilerin başarısına katkı sağlama durumu nasıldır?
- Çizgi filmlerin araç olarak kullanıldığı derslerde öğrencilerin derse katılım durumları nasıldır?
-

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde durum çalışması olarak desenlenmiştir. Durum çalışması, "sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlenmesi ve incelenmesi" (Merriam, 2018, s. 40) şeklinde ifade edilmektedir. "Yani bir duruma ilişkin etkenler (ortam, bireyler, olaylar, süreçler vb.) bütüncül bir yaklaşımla araştırılır ve ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve ilgili durumdan nasıl etkilendikleri üzerine odaklanılır" (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 70). Bu araştırmada da derinlemesine bir betimleme yapılmış, durumu etkileyen etmenler araştırılmış ve araştırmanın modeli durum çalışması olarak belirlenmiştir.

Çalışma Grubu ve Çalışma Materyali

Araştırma Niğde ilinin Ulukışla ilçesinde bulunan bir ortaokulun 5 ve 6. sınıf öğrencileri ile yürütülmüştür. Araştırmada öğrencilerin çizgi filmlere olan eğilimleri de dikkate alınarak, araştırmacının hedefleri doğrultusunda belirlenen TRT yapımı çizgi filmler kullanılmıştır.

Araştırmada TRT Çocuk kanalında bulunan Trafik Tayfa ve Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu çizgi filmlerinden yararlanılmıştır. Trafik Tayfa çizgi filminin Emniyet Kemeri bölümü, Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu çizgi filminin ise Küresel Isınma bölümü uygulama sürecinde izlenen çizgi filmlerdir.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri 5 ve 6. sınıfların ortak kazanımları çerçevesinde anlama becerilerinin gelişimine yönelik etkinlikler hazırlanarak toplanmaya çalışılmıştır. Verilerin toplanması sırasında görsel-işitsel bir eğitim materyali olarak çizgi filmlerden yararlanılmıştır. Bununla birlikte alan yazın taraması yapılarak çalışma bilimsel olarak şekillendirilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada öğrencilerin anlama becerilerini geliştirebilmek amacıyla yapılan etkinlikler doküman incelemesi yoluyla incelenmiştir. Doküman incelemesi "araştırılması hedeflenen olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım, Şimşek, 2021, s. 189). Bu araştırmada da çizgi filmler yoluyla anlama becerilerinin gelişimini belirlemek amacıyla hazırlanan çalışma yaprakları doküman olarak incelenmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir. "İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır" (Büyüköztürk vd, 2020, s. 259).

Araştırmada dokümanlar yoluyla elde edilen verilerin analizi yapılırken uygulama sürecinde kullanılan çalışma yaprakları incelenmiştir. 5 ve 6. sınıflara yönelik yapılan bu uygulamaların sistemli bir şekilde analizi yapılmıştır. İncelenen dokümanların bir kısmı bulgular bölümünde grafik ve tablolar aracılığıyla görsel olarak sunulmuştur.

BULGULAR

Trafik Tayfa Çizgi Filminin Anlama Becerilerinin Geliştirilmesinde Kullanılabilirliğine Yönelik Bulgular

Trafik Tayfa, toplumsal değerler ve trafik kurallarının yer aldığı TRT Çocuk kanalında yayınlanan bir çizgi filmdir. Çizgi filmde çocuklara trafik bilinci aşılanmaya çalışılmaktadır. Çizgi film, 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan Birey ve Toplum teması ile uyum içerisindedir. Uygulamada söz konusu çizgi filmin "Emniyet Kemeri" adlı bölümüne yönelik etkinlikler tasarlanmıştır. 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan 5. ve 6. sınıfların ortak dil kazanımları çerçevesinde oluşturulan etkinlik planı 36 öğrenci ile yürütülmüştür.

Dersin dikkat çekme aşamasında öğrencilere "Sizce trafik kurallarına uymak önemli midir?" sorusu sorulmuştur. 6. sınıf öğrencileri soruyu daha çok kuramsal bilgilerden yola çıkarak trafikte kurallara uymanın gerekliliğinden bahsetmişlerdir. 5. sınıf öğrencilerinin çoğunluğu ise günlük yaşama dayalı örnekler vererek soruyu yanıtlamışlardır. 5. sınıf öğrencilerinin olay ve durumları ifade ederken somut örnekler verme isteklerinin daha küçük yaş grubunda olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğrencilerin ön bilgilerinin istenilen seviyeye gelmesinin ardından Trafik Tayfa çizgi filminin Emniyet Kemeri bölümü izlenmeye başlanmıştır. Öğrencilerin izledikleri olayların gelişimine yönelik tahminlerini almak amacıyla çizgi film, 3. dakika 31. saniyede durdurulup öğrencilere "Hayri, Fatma Nine'nin neyi unuttuğunu söylemeye çalışmaktadır?" sorusu sorulmuştur. Her iki sınıf seviyesinde de öğrencilerin çoğunun soruyu doğru cevapladığı görülmüştür. Derse hazırlık aşamasında yapılan sınıf içi tartışmaların sorunun doğru cevaplanma oranını artırdığı düşünülmektedir.
Öğrencilerin çizgi filmde anlatılanları daha iyi anlayarak zihinde yapılandırabilmelerine imkân sağlamak amacıyla izlenenlerle ilgili 5N1K etkinliği uygulanmıştır. Etkinlik süreç ve sonuç odaklı tasarlanarak hem öğrenenleri pekiştirme hem de ölçme değerlendirme işlevi görmesi sağlanmaya çalışılmıştır. 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin izledikleri çizgi filmden hareketle yanıtladıkları 5N1K sorularının cevaplanma durumları aşağıdaki grafiklerde gösterilmektedir.

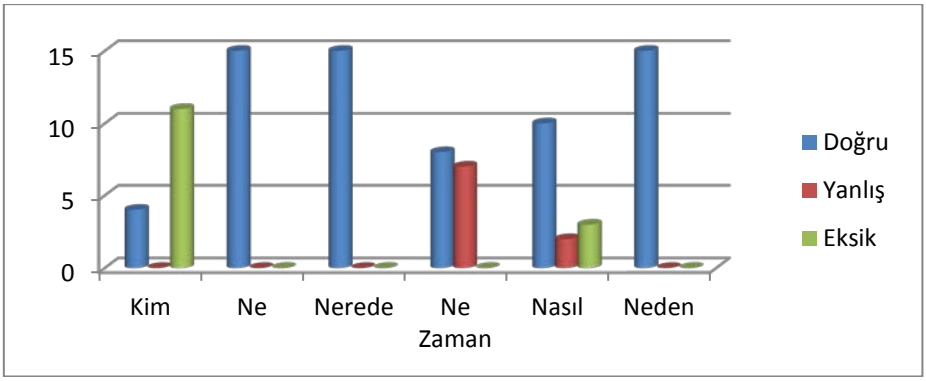

Grafik 1. 5. Sınıfların 5N1K Sorularına Göre Cevaplarının Dağılımı

Grafik 1 incelendiğinde kim kavramına yönelik soruyu yanlış yanıtlayan öğrencinin bulunmadığı görülmektedir. Bununla birlikte soruya eksik cevap veren öğrenci sayısı doğru cevap veren öğrenci sayısından fazladır. Bu durumun çizgi filmdeki karakterlerden birinin kukla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. "Ne?", "Nerede?" ve "Neden?" kavramlarına yönelik soruları öğrencilerin tamamı doğru yanıtlamıştır. Zaman kavramına yönelik soruyu doğru ve yanlış yanıtlayanların sayısı ise birbirine çok yakındır. Cevapların birbirine yakın olmasının sebebinin çizgi filmde zamanın net bir şekilde verilmemesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. "Nasıl?" kavramına yönelik soruyu doğru yanıtlayanların sayısı ise yanlış ve eksik yanıtlayanlara göre daha fazladır.

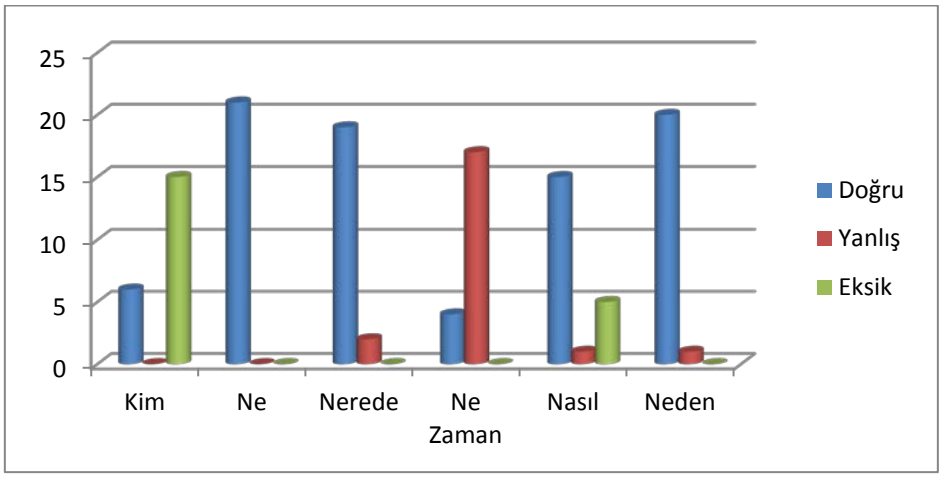

Grafik 2. 6. Sınıfların 5N1K Sorularına Göre Cevaplarının Dağılımı

Grafik incelendiğinde kim kavramına yönelik soruya yanlış cevap veren öğrencinin bulunmadığı görülmektedir. Ancak soruyu eksik yanıtlayan öğrenci sayısının oldukça fazla olduğu görülmektedir. Bu durum çoğu öğrencinin çizgi filmdeki kukla karakterinin ismini yazmamalarından kaynaklanmaktadır. "Ne?" kavramına yönelik soruyu bütün öğrenciler doğru yanıtladığı görülmektedir. "Nerede?" kavramının sorusunu öğrencilerin büyük bir kısmı doğru yanıtlamıştır. Zaman kavramına yönelik soruyu ise yanlış cevaplayan öğrenci sayısı doğru cevaplayan öğrenci sayısından fazladır. Çizgi filmdeki zaman kavramının belirgin bir şekilde verilmemesi öğrencilerin çoğunun soruyu yanlış yanıtlamasına neden olmuştur. Öğrencilerin tahminlerinden yola çıkarak zaman kavramına yönelik yazdığı cevaplar yanlış kabul edildiği için soruyu yanlış cevaplayan öğrenci sayısı fazla çıkmıştır. "Nasıl?" kavramına yönelik soruya doğru cevap verenlerin

sayısı ise soruya yanlış ve eksik cevap veren öğrencilere göre fazladır. "Neden?" kavramına yönelik sorulan soruya yanlış cevap veren öğrenci sayısı ise 1'dir.

Uygulanan 5N1K etkinliğinde her iki sınıf düzeyinde de soruların çoğunlukla doğru yanıtlandığı görülmektedir. Bununla birlikte izlenen çizgi filmde, zamanın açık bir şekilde belirtilmemiş olmasından dolayı zaman kavramına yönelik soruyu iki sınıf düzeyinde de öğrencilerin büyük bölümü yanlış cevaplamıştır. Etkinlik genel olarak değerlendirildiğinde öğrencilerin izlediği çizgi filmi anlama ve yorumlama noktasında başarılı oldukları görülmüştür.

5N1K etkinliği uygulandıktan sonra çizgi filmin konusunu ve ana fikrini bulma çalışması yapılmıştır. Çizgi filmde anlatılan olay ve verilmek istenen iletiden hareketle öğrenciler izlediklerinin konusunu ve ana fikrini bulmaya çalışmışlardır. Böylece çizgi filmler yoluyla öğrencilere anlama ve anladıklarını ifade etme fırsatı tanınmıştır. 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin konu ve ana fikir bulma etkinliğini cevaplama durumları aşağıdaki grafiklerde sunulmuştur.

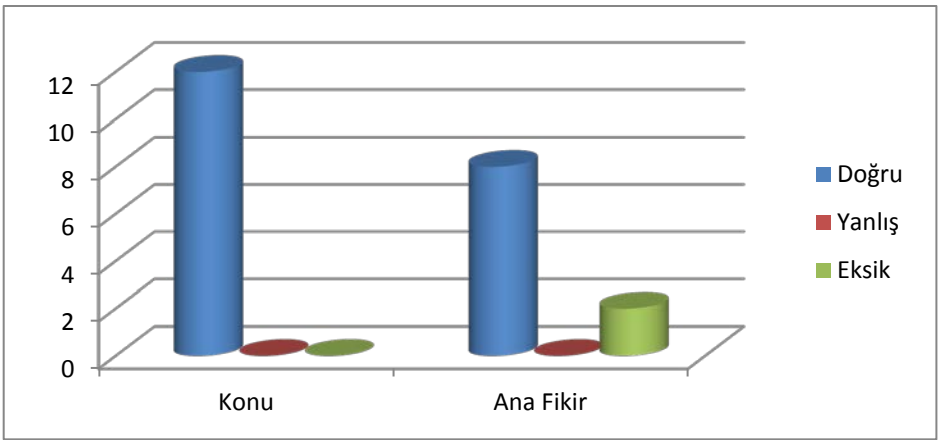

Grafik 3. 5. Sınıfların Konu ve Ana Fikir Bulma Durumları

Grafik 3 incelendiğinde öğrencilerin tamamının çizgi filmin konusunu doğru bulduğu görülmektedir. Ana fikri de öğrencilerin büyük bir çoğunluğu doğru yanıtlamıştır. Bununla beraber ana fikri eksik bulan öğrenciler de mevcuttur. 5. sınıfların konu ve ana fikir bulma etkinliğine verdikleri cevaplar genel olarak istenen düzeydedir. Bu durumun görsel/işitsel bir materyal olan çizgi filmlerin öğrencilerin dikkatini çekmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Bunun yanı sıra uygulayıcı öğretmenin konunun içerikle; ana fikrin ise verilmek istenen mesajla ilgili olduğuna yönelik ipucu niteliğindeki cevabının da sorunun doğru yanıtlanma oranını artırdığı varsayılmaktadır.

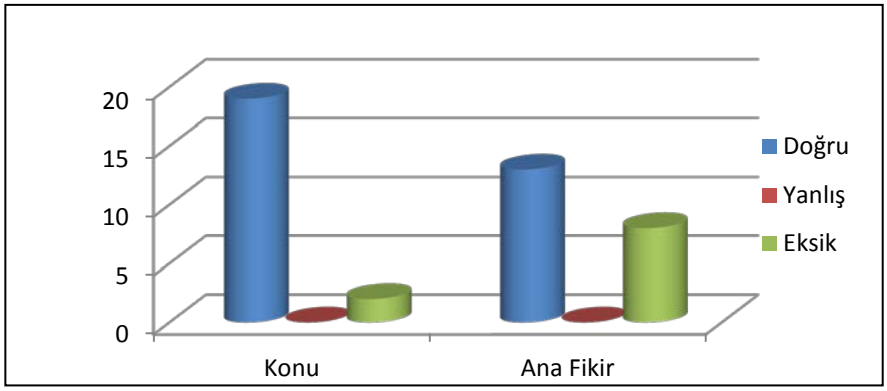

Grafik 4. 6. Sınıf Öğrencilerinin İzlediklerinden Hareketle Konu ve Ana Fikir Bulma Durumları

6. sınıf öğrencilerinin izlediklerinden hareketle konu ve ana fikir bulma durumları incelendiğinde öğrencilerin büyük bir kısmının çizgi filmin konusunu doğru buldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Ana fikri doğru cevaplayan öğrenci sayısının da fazla olduğu görülmektedir. Ana fikri eksik bulan öğrenciler ise genellikle bir yargıya varmaksızın kelime grubu biçiminde cevap verdikleri için araştırmacı bu yanıtları eksik olarak değerlendirmiştir.

İzlenen çizgi filmden hareketle uygulanan konu ve ana fikir bulma etkinliği genel olarak değerlendirildiğinde 5 ve 6. Sınıf öğrencilerinin izlediklerinden hareketle konu ve ana fikir bulma çalışmalarının istenen düzeyde olduğu söylenebilir. Konu ve ana fikir kavramların ne olduğu öğrencilere sezdirildikten sonra izlenen çizgi filme yönelik uygulama yapıldığı için öğrenci başarısında artışlar gözlemlenmiştir.

Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu Çizgi Filminin Anlama Becerilerinin Geliştirilmesinde Kullanılabilirliğine Yönelik Bulgular

Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu, Nasreddin Hoca'nın başından geçen maceraların anlatıldığı TRT yapımı bir çizgi filmdir. Süreç boyunca Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu çizgi filminin "Küresel Isınma" bölümüne yönelik etkinlikler tasarlanmış ve uygulanmıştır. Çizgi filmin Küresel Isınma bölümü 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan Doğa ve Evren teması ile uyum içerisindedir. Çizgi filmde küresel ısınma, çevre ve iklim değişikliği kavramlarına değinilmektedir. 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda yer alan 5. ve 6. sınıfların ortak dil kazanımları etrafında oluşturulan etkinlik planı 34 öğrenciye uygulanmıştır. Dersin dikkat çekme bölümünde öğrencilere küresel ısınma ile ilgili görseller gösterilerek görselde anlatılanlara yönelik öğrencilerin değerlendirmeleri alınmıştır. Gelen dönütler çerçevesinde küresel ısınma kavramı tartışılmıştır. Derse karşı yeterli hazırbulunuşluk düzeyi oluştuktan sonra Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu çizgi filminin Küresel Isınma adlı bölümü açılmıştır.

Çizgi film izlendikten sonra çizgi filmde geçen kelime ve kavramların oluşturduğu kelime avı bulmacası çözülmüştür. Böylece izlenenlerden hareketle kelime dağarcığını geliştirmek amaçlanmıştır. Karadağ (2019), dinlenen/izlenen dil birimleri ile bellekte depolanan dil birimlerinin örtüşmesi durumunda anlamlandırmanın hızlı bir şekilde

gerçekleştiğini; bellekteki dil birimleri ile örtüşmemesinde ise anlamı elde etmek amacıyla bağlama başvurma, kelimenin yapısını gözden geçirme gibi süreçlerin devreye girdiğini belirtmektedir. Bu bakımdan anlamlandırmanın daha etkili bir şekilde gerçekleşmesi ve öğrencilerin izlediklerini hatırlama durumlarını görmek adına kelime bulmaca etkinliği yapılmıştır. 5. sınıf öğrencilerinin bulmaca üzerinde gösterdikleri kelime sayısı aşağıda yer alan tabloda sunulmaktadır.

Tablo 1. 5. Sınıfların Kelime Avı Bulmacasında Bulduğu Kelime Sayıları

Öğrenci	Kelime Sayısı	Öğrenci	Kelime Sayısı
5.Ö$_1$	9	5.Ö$_9$	9
5.Ö$_2$	10	5.Ö$_{10}$	9
5.Ö$_3$	4	5.Ö$_{11}$	9
5.Ö$_4$	8	5.Ö$_{14}$	10
5.Ö$_5$	10	5.Ö$_{15}$	10
5.Ö$_7$	10	5.Ö$_{16}$	6
5.Ö$_8$	9		

Bulmacada çizgi filmde geçen 12 adet kelime ve kavram yer almaktadır. Bu kelime kavramların tamamını bulan öğrenci yoktur. Ancak 5 öğrencinin 10 adet kelime bulduğu görülmektedir. Buna en yakın bulunan kelime sayısı ise 9 'dur. En az bulunan kelime sayısı 4'tür. 6. sınıf öğrencilerinin bulmaca üzerinde gösterdikleri kelime sayısı Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. 6. Sınıfların Kelime Avı Bulmacasında Bulduğu Kelime Sayıları

Öğrenci	Kelime Sayısı	Öğrenci	Kelime Sayısı
6.Ö$_1$	8	6.Ö$_{13}$	11
6.Ö$_2$	8	6.Ö$_{14}$	9
6.Ö$_3$	10	6.Ö$_{15}$	9
6.Ö$_5$	6	6.Ö$_{16}$	6
6.Ö$_6$	8	6.Ö$_{18}$	10
6.Ö$_7$	5	6.Ö$_{19}$	11
6.Ö$_8$	10	6.Ö$_{20}$	10
6.Ö$_9$	12	6.Ö$_{21}$	9
6.Ö$_{10}$	7	6.Ö$_{23}$	11
6.Ö$_{11}$	10	6.Ö$_{24}$	11
6.Ö$_{12}$	5		

Tablo 2 incelendiğinde 1 öğrencinin çizgi filmde geçen kelimelerin tamamını bulduğu görülmektedir. Buna en yakın bulunan kelime sayısı 11'dir. En az bulunan kelime sayısı ise 5'tir.

Kelime avı bulmacası etkinliği değerlendirildiğinde öğrencilerin çizgi filmde geçen kelime ve kavramları genel olarak hatırladıklarını söylemek mümkündür. Bulmacadaki kelimelerin tamamını 6. sınıflarda bulan 1 öğrenci bulunmakta iken 5. sınıflarda bulmacadaki kelimelerin tamamını bulan öğrenci yoktur. Etkinlik sonucu, çizgi filmlerin kelime ve kavram öğretiminde bir eğitim materyali olarak kullanılabileceği düşüncesini destekler niteliktedir.

Çizgi filmde anlatılan olay ve verilmek istenen mesajı saptamak amacıyla izlenenlerin konusunu ve ana fikrini bulma uygulaması yapılmıştır. Daha önce yapılan konu ve ana fikir bulma çalışmasında bazı öğrencilerin konu ve ana fikir kavramlarının anlamını tam

olarak bilmedikleri ve etkinliği yaparken zorlandıkları gözlemlenmiştir. Bu nedenle ikinci etkinlik planı tasarlanırken konu ve ana fikir kavramları öğrencilerin anlayabileceği şekilde ifade edilerek "Çizgi filmde ne anlatılıyor?" ve "Çizgi filmde hangi mesaj veriliyor?" soruları sorulmuştur. 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin konu ve ana fikir bulma etkinliğini yanıtlama durumları aşağıda gösterilmektedir.

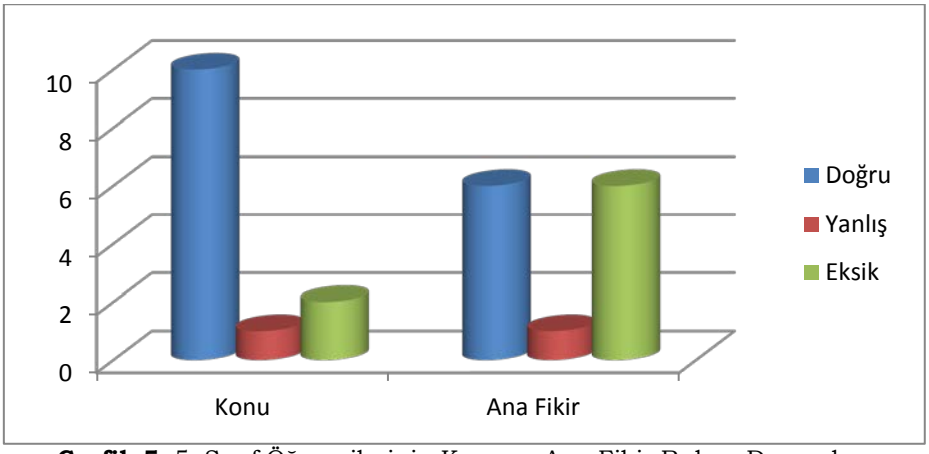

Grafik 5. 5. Sınıf Öğrencilerinin Konu ve Ana Fikir Bulma Durumları

5. sınıf öğrencilerinin çizgi filmin konusunu ve ana fikrini bulma durumları incelendiğinde, konuyu doğru bulan öğrenci sayısının ana fikri doğru bulan öğrenci sayısından fazla olduğu görülmektedir. Konu ve ana fikre verilen cevapların benzer olması ve bazı öğrencilerin ana fikri yazarken bir yargıya ulaşamamalarından ötürü ana fikir bulma etkinliğindeki cevapların bir kısmı eksik olarak değerlendirilmiştir. Etkinlik sonucunda 5. sınıf öğrencilerinin çizgi filmin konusunu bulmada yakaladıkları başarıyı, ana fikir bulmada yakalayamadıkları gözlenmektedir.

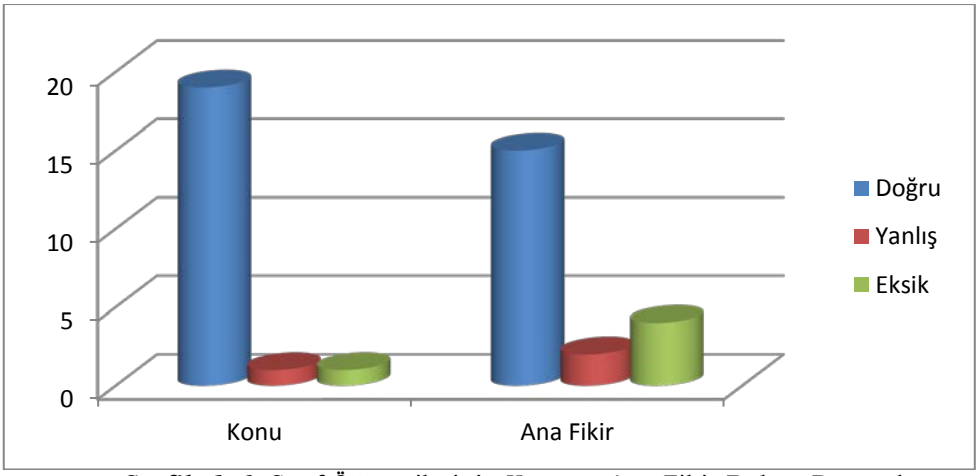

Grafik 6. 6. Sınıf Öğrencilerinin Konu ve Ana Fikir Bulma Durumları

Grafik 6 incelendiğinde 6. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun çizgi filmin konusunu doğru buldukları görülmektedir. Çizgi filmin konusunu doğru bulan öğrenci sayısı ana fikri doğru bulan öğrenci sayısından fazladır. Bazı öğrenciler çizgi filmin ana fikrini belirtirken

herhangi bir yargıya ulaşamadıkları için uygulayıcı öğretmen, verilen cevapları eksik olarak değerlendirmiştir.

Konu ve ana fikir bulma etkinliği genel olarak değerlendirildiğinde hem 5 hem 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerin izledikleri çizgi filmin konusunu bulmadaki başarıları ana fikir bulma başarılarından daha yüksektir. Öğrencilerin çizgi filmde anlatılan içeriği kavrama durumları genel olarak istenen düzeydedir. Ancak çizgi filmde verilmek istenen iletiyi bulma noktasında bazı öğrenciler bir fikre ulaşmaksızın içeriğe yönelik cevap verdikleri için istendik bir başarı seviyesine erişilememiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Teknolojik gelişmelerle birlikte çocukların ekran karşısında geçirdiği zaman artmaktadır. Özellikle çocukların en sevdiği yapımlardan biri olan çizgi filmler adeta vakit geçirme araçlarından biri hâline gelmiştir. Okul öncesi dönemden ortaokul çağına dek birçok çocuk çizgi filme ilgi duymaktadır.

Yağlı (2013) iyi hazırlanmış çizgi filmlerin çocuğun sosyalleşmesine ve olumlu davranışlar edinebilmesine katkıda bulunacağını belirtmektedir. Çocuğun yaşamında son derece önemli bir konumda olan çizgi filmlerin eğitim alanında bir materyal olarak kullanılması eğitsel ögelerin eğlenceli bir biçimde kazandırılabilmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Özellikle Türkçe gibi beceri ağırlıklı olan derslerde anlama becerilerinin geliştirilmesinde çizgi filmler bir araç olarak kullanılabilir.

Bu araştırmada, çizgi filmlerin öğrencilerin anlama becerilerinin geliştirilmesinde kullanılabilirlik durumu incelenmiştir. Araştırma süresince 5 ve 6. sınıf öğrencilerine yönelik uygulamalar yapılarak uygulama sonuçları analiz edilmiş ve çeşitli bulgulara ulaşılmıştır. Araştırmacı tarafından öğrenci ve uzmanların görüşleri doğrultusunda uygulamada kullanılacak çizgi filmler belirlenmiş ve bu çizgi filmlere yönelik etkinlikler tasarlanmıştır. Hazırlanan etkinliklerin öğrencilerin anlama becerilerinin gelişimine katkı sağlayacak nitelikte olmasına özen gösterilmiştir.

Araştırmada Trafik Tayfa ve Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu çizgi filmlerine yönelik uygulamalar yapılmıştır. Trafik Tayfa çizgi filminin Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) Birey ve Toplum teması ile uyumlu bir içeriğe sahip olan Emniyet Kemeri adlı bölümüne yer verilmiştir. Nasreddin Hoca Zaman Yolcusu çizgi filminin ise Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (2019) Doğa ve Evren teması ile ilişkili olan Küresel Isınma adlı bölümü çalışmada izleme metni olarak kullanılmıştır.

Çizgi filmlerin eğitimde kullanılabilirliğine ilişkin yapılan çalışmaları inceleyen Kaya ve Uzoğlu (2020) bu çalışmalarda araştırılan konunun çoğunlukla çizgi filmin kendisi olduğunu belirterek çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkilerine yönelik son derece az çalışma yapıldığını ifade etmişlerdir. Bu bakımdan çizgi filmlerin çocuklar üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalara ihtiyaç duyulmuştur. Bu araştırmada bir materyal olarak kullanılan çizgi filmlerin öğrencilerin anlama becerilerine olan katkısı incelenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin çizgi filme olan ilgilerin derse de yansıdığı görülmüştür. Derse ilgisi düşük olan ve derse katılmayan öğrencilerin dahi performans düzeylerinde iyileşmeler olduğu gözlemlenmiştir. Abdüsselam'ın (2013) çizgi filmlerin öğrenci başarısına etkisini incelemek amacıyla deney ve kontrol grubu oluşturarak yaptığı araştırma sonucu da bu araştırma ile benzerlik göstermektedir.

Uygulama sürecinde yapılan etkinlikler değerlendirildiğinde; çizgi film durdurularak çizgi filmde izlenenlerin gelişimi hakkında yapılan yorumlama çalışmalarında öğrenciler genel olarak izlediklerinin devamı ile ilgili isabetli yorumlar yapmışlardır. Çizgi filmin içeriğine yönelik soruların bulduğu 5N1K etkinliğinde kim, ne, nerede, nasıl ve neden kavramlarına yönelik sorular çoğu öğrenci tarafından doğru cevaplanmıştır. Yalnızca çizgi filmdeki zaman kavramının belirgin bir şekilde verilmemesi nedeniyle bu soruya doğru cevap veren öğrenci sayısının daha az olduğu görülmüştür. Çizgi filmin içeriğine yönelik sorulara verilen cevaplar değerlendirildiğinde ise öğrencilerin izledikleri çizgi filmi anladığı yorumu yapılabilir. Yapılan çalışmalar sonucunda çocuğa hitap eden görsel/işitsel materyallerin anlama başarısına katkı sağladığı görülmektedir. Od (2013) bu araştırmaya benzer şekilde özgün ve görsel/işitsel araç olan çizgi filmlerin dinleme/izleme becerisine önemli katkılar sunduğu için etkili bir ders materyali olarak kullanılabileceğinden söz etmektedir.

Çizgi filmde anlatılanları belirlemeye ve verilmek istenen mesajı saptamaya yönelik yapılan konu ve ana fikir bulma etkinliği ise her iki sınıf için kabul edilebilir düzeydedir. Ancak öğrencilerin ana fikri bulma başarısı konuyu bulma başarısına göre daha düşüktür. İncelenen dokümanlarda bazı öğrencilerin ana fikri yazarken yargı belirtmedikleri görülmüştür. Bu durum ana fikir kavramının daha net bir biçimde anlaşılabilmesi adına söz konusu çalışmaların artırılabileceğini işaret etmektedir.

Bir metinde bilinen kelime sayısının fazla olması veya ilk defa karşılaşılan kelimelerin anlamının öğrenilmesi o metnin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bu nedenle öğrenciler çizgi filmde geçen kelime ve kavramların yer aldığı kelime avı bulmacasını çözmüşlerdir. Bu etkinlik sonucunda 6. sınıf öğrencilerinin 5. sınıf öğrencilerine göre bulmaca üzerinde işaretlediği kelime sayısının daha fazla olduğu görülmüştür. 6. sınıf öğrencilerinin yaş itibarıyla daha çok kelime ve kavramla karşılaşmış olması bu durumun nedeni olarak gösterilebilir.

ÖNERİLER

- Çizgi filmler öğrencilerin derse olan ilgisini canlı tuttuğu için özellikle Türkçe derslerinde dinleme/izleme metni olarak çizgi filmlerden yararlanılabilir, çizgi filmler eğitim kurumlarında ders materyali olarak kullanılabilir.
- Türkçe eğitiminde fabl ve hikâye gibi metin türlerinin öğretiminde çizgi filmlerden yararlanılabilir. Metin işleme sürecinde söz varlığını geliştirme çalışmaları, konu ve ana fikir kavramları çizgi filmler aracılığıyla yapılabilir.
- Dinleme/izleme becerisinin gelişimine yönelik yapılan ölçme-değerlendirme faaliyetlerinde çizgi filmlerden yararlanılabilir.
- Çizgi filmlerin anlama becerilerinin geliştirilmesinde kullanılabilirliğinin yanı sıra anlatma becerilerinin geliştirilmesinde kullanılabilirliği araştırılabilir.
- Farklı araştırma desenlerinden yararlanılarak çizgi filmlerin eğitim ortamlarında kullanımı araştırılabilir.

KAYNAKÇA

Abdüsselam, Z. (2013). *Fen öğretiminde çizgi filmlerin etkisi: Kuvveti keşfedelim örneği* [Yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

Arslan, M. & Adem, E. (2010). Yabancılara Türkçe öğretiminde görsel ve işitsel araçların etkin kullanımı. *Dil Dergisi*, 147, 63-86.

Barak, M., Ashkar, T. & Dori, Y. J. (2011). Learning science via animated movies: Its effect on students' thinking and motivation. *Computers and Education, 56*(3), 839-846.

Bursalı, H. (2014). *Çizgi dizilerin beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin söz varlığına katkısı* [Yüksek lisans tezi]. Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.

Bursalı, H. & Topçuoğlu Ünal, F. (2015). Çizgi dizilerin beşinci ve altıncı sınıf öğrencilerinin söz varlığına katkısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(29), 60-74.

Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2020). *Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Demir, T. (2010). Türkçe öğretiminde anlama ve zihinde yeniden yapılandırma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 201-223.

Göçer, A. (2007). Bir öğrenme alanı olarak anlama eğitimi ve Türkçe öğretimindeki yeri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *23*(2), 17-39.

Güngördü, E. (2003). Öğretimde görsellik ve görsel araçlarda bulunması gereken özellikler. *Millî Eğitim Dergisi*, 157(1).

Kaba, F. (1992). *Animasyonun eğitim amaçlı kullanımı.* [Yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Kara, Ö. T. & Furtun, S. (2023). Türkçe öğretiminde yapay zekâ kullanımı. İçinde Gülbahar B., Gün M., ve Kaya İ. (Ed.), *Türkçe öğretiminde teknoloji kullanımı* (s. 359-377). İstanbul: Eğitim Yayınevi.

Karadağ, Ö. (2019). *Kelime öğretimi.* Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Kaya, Z. & Uzoğlu, M. (2020). Çizgi filmlerin eğitim alanında kullanılmasıyla ilgili yapılan çalışmaların incelenmesi. *OPUS International Journal of Society Researches*, 16 (Eğitim ve Toplum Özel Sayısı), 6194-6214.

Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (Çev. ed.: S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.

TTKB (2019). *Türkçe dersi öğretim programı* (ilkokul ve ortaokul 1-8. sınıflar). MEB Yayınları.

Od, Ç. (2013). Erken yaşta yabancı dil öğretiminde çizgi filmlerin dinlediğini anlama ve konuşma becerilerine katkısı. *Journal of Turkish Studies*, *8*(10), 499-508.

Turp Özdemir, Z. (2020). *Türkiye'de çocuk kanallarında yayınlanan çizgi filmlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi ve bu çizgi filmlerin Türkçe öğretimine katkısı.* [Yüksek lisans tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

TDK (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yağlı, A. (2013). Çocuğun eğitiminde ve sosyal gelişiminde çizgi filmlerin rolü: Caıllou ve Pepee örneği. *Journal of Turkish Studies*, *8*(10), 707-719.

Yekeler Gökmen, A. D. (2020). *Dinleme motivasyonu ile dinlediğini anlama ve anlatma becerileri arasındaki ilişkilerin incelenmesi.* [Doktora tezi]. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yıldırım, A. & Şimşek H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri.* Ankara: Seçkin Yayıncılık.